

Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2018)5, joka koskee lapsia, joiden vanhemmat ovat vangittuna

(Ministerikomitean hyväksymä 5. huhtikuuta 2018 ministereiden sijaisten 1312. kokouksessa)

Euroopan neuvoston peruskirjan artiklan 15.b mukaisesti ministerikomitea

ottaen huomioon, että Euroopan neuvoston tavoitteena on saada aikaan laajempaa yhtenäisyyttä jäsentensä välillä erityisesti sovittamalla yhteen yhteistä etua koskevia lakeja,

ottaen huomioon sen huomattavan määrän lapsia, joiden vanhempia pidetään vangittuina jäsenvaltioiden vankiloissa,

vahvistaen sen, että vankien lapsilla on oltava samat oikeudet kuin muilla lapsilla,

tunnistaen ne vaikeudet, joita vanhemman vangitsemisesta aiheutuu tavanomaisten perhesuhteiden säilyttämiselle, samoin kuin vaikeudet, joita lapset ja heidän vanhempansa voivat kohdata sellaisten tekijöiden vuoksi kuin laadukkaiden perhesuhteiden puute, leimautuminen sekä vangitsemisesta aiheutuvat taloudelliset, käytännölliset ja psykologiset seuraukset,

tietäen, miten vanhemman vankilaan joutuminen vaikuttaa lapsiin, ja tunnustaen sen, että vankila voi olla lapsille vaikea ympäristö,

ottaen lisäksi huomioon, että lapsen ja vanhemman väliset suhteet eivät aina ole positiivisia ja terveitä,

lieventääkseen vanhemman vankeuden väistämätöntä kielteistä vaikutusta lapseen ja vanhemmuuteen, lapsen kehitystä suojellakseen ja edistääkseen perheen yhdistämistä silloin, kun se tulee harkittavaksi, sekä tunnustaen, että vankien lapset ovat haavoittuvia ja heidän tarpeensa ja oikeutensa ovat erottamaton osa Euroopan neuvoston lapsen oikeuksien strategiaa (2016–2021) ja että niiden tulisi myös olla osa monialaista ja moniammatillista lasten suojelua ja hyvinvointia koskevaa kansallista strategiaa,

vakuuttuneena siitä, että lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa välisellä yhteydenpidolla voi olla myönteisiä vaikutuksia lapseen, vangittuna olevaan vanhempaan, vankilan henkilökuntaan ja ympäristöön ja viime kädessä yhteiskuntaan ja että yksittäisten lasten oikeuksien ja tarpeiden kunnioittaminen ja vangittuna oleviin vanhempiin päin tapahtuvan yhteydenpidon laadukkuus on sovitettavissa yhteen turvallisuuden ja valvonnan ja järjestyksen ylläpitämisen kanssa vankilassa,

ottaen huomioon, että lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa erityistarpeet tulisi ottaa huomioon, jotta heille tarjoutuvat mahdollisuudet olisivat rinnastettavissa muiden lasten ja vanhempien mahdollisuuksiin,

ottaen huomioon seuraavat Euroopan neuvoston oikeudelliset asiakirjat:

- ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus (ETS nro 5)
- lapsiin liittyvää yhteydenpitoa koskeva yleissopimus (ETS nro 192)
- tuomittujen siirtämistä koskeva yleissopimus (ETS nro 112)
- tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen lisäpöytäkirja (ETS nro 167)
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(92)17, joka koskee rangaistusten yhdenmukaisuutta
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(93)6, joka koskee tarttuvien tautien, kuten aidsin, ja niihin liittyvien terveysongelmien hallitsemiseen vankiloissa liittyviä vankeinhoidollisia ja kriminologisia näkökohtia
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(97)12, joka koskee seuraamusten ja toimenpiteiden toimeenpanossa osallisena olevaa henkilökuntaa
- Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen antama suositus n:o (2000)1469, joka koskee vankilassa olevia äitejä ja lapsia
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(2003)22, joka koskee ehdonalaista vapauttamista
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(2006)2, joka koskee Euroopan vankilasääntöjä
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus Rec(2006)13, joka koskee tutkintavankeuden käyttöä, olosuhteita, joissa se tapahtuu, ja suojatoimien järjestämistä väärinkäytöksiä vastaan
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2008)11, joka koskee seuraamusten tai toimenpiteiden alaisia nuoria rikoksentekejiä koskevia eurooppalaisia sääntöjä
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2010)1, joka koskee Euroopan neuvoston yhdyskuntaseuraamustyötä koskevia sääntöjä
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2012)12, joka koskee ulkomaalaisia vankeja
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2014)4, joka koskee sähköistä valvontaa
- Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2017)3, joka koskee yhdyskuntaseuraamuksia ja -toimenpiteitä koskevia eurooppalaisia sääntöjä

ottaen lisäksi huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiaan liittyvän oikeuskäytännön,

pitäen mielessä seuraavat asiakirjat:

- Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista (1989)
- Yhdistyneiden kansakuntien mallisopimus ulkomaalaisten vankien siirtämisestä ja suositukset ulkomaalaisten vankien kohtelusta (1985)
- Yhdistyneiden kansakuntien säännöt naisvankien kohtelusta ja naispuolisille rikoksentekeijöille määrättävistä seuraamuksista, joihin ei liity vapaudenmenetystä (Bangkokin säännöt, talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 2010/16)
- Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt (Nelson Mandela -säännöt, 2015)
- Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean kertomus ja suositukset, jotka liittyvät vangittuna olevien vanhempien lapsista käytyyn yleiskeskusteluun (2011)
- Euroopan unionin perusoikeuskirja (2009)
- Euroopan unionin neuvoston puitepätös 2008/909/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta rikosasioissa annettuihin tuomioihin, joissa määrätään vapausrangaistus tai vapauden menetyksen käsittävä toimenpide, niiden täytäntöön panemiseksi Euroopan unionissa
- Euroopan unionin neuvoston puitepätös 2008/947/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta tuomioihin ja valvontapäätöksiin valvontatoimenpiteiden ja vaihtoehtoisten seuraamusten valvomiseksi
- Euroopan unionin neuvoston puitepätöksen 2009/829/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta valvontatoimia koskeviin päätöksiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tutkintavankeuden vaihtoehtona

ottaen huomioon, että yhteisesti sovittujen normien ja periaatteiden, jotka koskevat vangittuna olevien vanhempien lasten tukemista ja suojelemista, olisi oltava jäsenvaltioille ohjenuorana kriminaalipolitiikassa, oikeuskäytännössä ja vankiloiden yleisessä hallinnoinnissa,

ollen yhtä mieltä tarpeesta kehittää uusia eettisiä ja ammatillisia normeja, jotta kansallisia viranomaisia, erityisesti tuomareita, syyttäjiä, vankeinhoitoviranomaisia, yhdyskuntaseuraamusviranomaisia, poliisia ja lastensuojeluviranomaisia ja muita toimintaa tukevia tahoja voidaan ohjeistaa ottamaan huomioon lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa oikeudet ja tarpeet

ottaen huomioon jäsenvaltioiden perustuslailliset periaatteet, oikeudelliset perinteet ja oikeuslaitosten riippumattomuus,

ja tiedostaen sen, että useat viranomaiset ja muut tahot ovat yhteydessä sellaisiin lapsiin, joihin vanhemman vankeus saattaa vaikuttaa, ja että tällaiset tahot tarvitsevat yhtenäisiä linjauksia, jotka ovat sopusoinnussa Euroopan neuvoston vaatimusten kanssa,

suositaa, että jäsenvaltioiden hallitukset

- noudattavat lainsäädännössään, menettelytavoissaan ja käytänteissään tämän suosituksen liitteenä olevia sääntöjä
- ja huolehtivat siitä, että tämä suositus ja siihen liittyvä selitysosa käännetään ja jaetaan mahdollisimman monille tahoille ja erityisesti kaikille asianomaisille viranomaisille, virastoille, ammattihenkilöille ja järjestöille sekä tarjotaan lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiansa saataville.

Liite ministerikomitean jäsenvaltioille antamaan suositukseen Rec(2018)5

I. Määritelmät, taustalla olevat arvot ja soveltamisala

Määritelmät

Tässä suosituksessa

- a. lapsella tarkoitetaan ketä tahansa alle 18-vuotiasta ihmistä
- b. vankilalla tarkoitetaan laitosta, joka on ensisijaisesti tarkoitettu rikoksesta epäiltyjen tai tuomittujen säilyttämiseen
- c. vangittuna olevalla vanhemmalla tarkoitetaan vanhempaa (kansallisessa lainsäädännössä tunnustettu), jota pidetään vankilassa
- d. vankilassa olevalla pienellä lapsella tarkoitetaan iältään erittäin nuorta lasta, joka on syntynyt ja/tai asuu vankilassa yhdessä varhempansa kanssa
- e. huoltajalla tarkoitetaan tässä henkilöä, joka päivittäisessä elämässä pitää huolta ja ottaa vastuuta lapsesta
- f. oikeusviranomaisella tarkoitetaan tuomioistuinta, tuomaria tai syyttäjää.

Taustalla olevat arvot

Tämän suosituksen taustalla ovat seuraavat asiat:

- Kaikissa lapsia koskeissa asioissa lasten oikeudet ja etu olisi otettava ensisijaisesti huomioon pitäen lisäksi mielessä, että vangittuna olevien vanhempien lapset eivät ole tehneet mitään rikosta eikä heitä pidä kohdella lainrikkoina heidän vanhempiansa tekojen tai väitettyjen tekojen perusteella.
- Kaikille lapsille taataan ketään syrjimättä ja heidän vanhempiansa oikeudelliseen asemaan katsomatta kaikki Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat oikeudet, mukaan lukien oikeus lapsen edun huomiointiin, oikeus kehittymisen, oikeus oman kantansa huomioitiin ja oikeus ylläpitää säännöllisesti henkilökohtaisia suhteita ja suoraa yhteyttä vanhempiinsa:

- Lapsen oikeutta ja tarvetta katkeamattomaan tunnesuhteeseen vangittuna olevaan vanhempansa, jolla on velvollisuus ja oikeus osoittaa vanhemmuuttaan ja antaa lapsilleen myönteisiä kokemuksia, on tarpeen suojella.
- Lapset, perhe, lapsen ja vanhemman välinen suhde ja vangittuna olevan vanhemman rooli tarvitsevat tukea ennen vankeutta, vankeuden aikana ja sen jälkeen. Vangittuna olevien vanhempien lasten sekä lapsen ja vanhemman välisen suhteen tukemiseen suunnattujen toimien yhteydessä olisi huolehdittava siitä, ettei niistä aiheudu lasten leimautumista ja syrjintää.
- Tietoisuuden lisääminen, kulttuurin muuttaminen ja yhteiskuntaan osallistaminen ovat välttämättömiä vanhempien vankeuden synnyttämien ennakkoluulojen ja syrjinnän ehkäisemiseksi.

Soveltamisala

Tämä suositus koskee kaikkia lapsia, joiden vanhemmat ovat vankilassa, myös pieniä lapsia, jotka asuvat vanhempansa kanssa vankilassa.

II. Peruseriaatteet

1. Vangittuna olevien vanhempien lapsia on kohdeltava heidän ihmisoikeuksiaan kunnioittaen ja heidän erityistilanteensa ja yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen. Näille lapsille on annettava mahdollisuus saada tuoda joko suoraan tai epäsuorasti julki oma mielipiteensä päätöksistä, joilla saattaa olla vaikutuksia heihin. Toimien, joilla huolehditaan lapsen suojelemisesta, muun muassa lapsen edun, perheen elämän ja yksityisyyden huomioon ottaminen, on oltava olennainen osa tätä, samoin kuin toimet, joilla vangitun vanhemman vanhemmuutta tuetaan vankeuden alkamisesta vapautumisen jälkeiseen aikaan.
2. Silloin kun vankeusrangaistukseen tuomitsemista harkitaan, olisi kaikkien asiaan osallisten lasten oikeudet ja etu otettava huomioon ja vankeudelle vaihtoehtoisia keinoja käytettävä mahdollisimman pitkälti ja tarkoituksenmukaisesti, erityisesti silloin, kun kyse on vanhemmasta, joka on lapsen ensisijainen huoltaja.
3. Aina, kun vanhempaa säilytetään vapautensa menettäneenä, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että hänet sijoitetaan laitokseen, joka sijaitsee lähellä hänen lapsiaan.
4. Harkittaessa tuomitun siirtämistä valtioon, jossa hänen lapsensa asuvat, tai sieltä muualle, on siirron kuntoutuksellisia näkökohtia pohdittaessa kiinnitettävä riittävästi huomiota siihen, mikä on lapsen etu.
5. Vankilassa on vankia vastaanotettaessa pyrittävä keräämään ja vertailemaan tietoja vapautensa menettäneiden lapsista.
6. Kansallisten viranomaisten on pyrittävä järjestämään viranomaisille ja kansalaisjärjestöille riittävät resurssit vangittuna olevien vanhempien lasten ja perheiden tukemiseen, jotta ne voivat tehokkaasti

huolehtia lasten ja perheiden erityistilanteesta ja erityistarpeista esimerkiksi tarjoamalla yhteyksien ylläpitämiseksi tarvittaessa kuljetusapua ja taloudellista tukea.

7. Lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa kanssa tekemisissä olevalle henkilöstölle on järjestettävä asianmukaista koulutusta lapsia koskevista linjauksista, käytännöistä ja menettelyistä.

III. Poliisivankilat, tuomioistuinten antamat määräykset ja tuomiot

8. Poliisin olisi kiinnitettävä asianmukaista huomiota niihin vaikutuksiin, joita vanhemman pidättämisestä saattaa aiheutua paikalla oleviin lapsiin. Tällaisissa tapauksissa pidätys olisi mahdollisuuksien mukaan tehtävä lapsen poissa ollessa tai vähintäänkin lapset huomioon ottavalla tavalla.

9. Pidätetyn tai tutkintavankeuteen otetulle vanhemmalle asetetut yhteydenpitoon liittyvät rajoitukset on toteutettava siten, että kunnioitetaan lasten oikeutta pitää yhteyttä häneen.

10. Ennen vanhempaa koskevan määräyksen tai tuomion täytäntöönpanon aloittamista on otettava huomioon lasten oikeudet ja tarpeet sekä niihin mahdolliset aiheutuvat vaikutukset ilman, että tällä kuitenkaan rajoitetaan oikeuslaitoksen riippumattomuutta. Oikeusviranomaisten olisi tutkittava mahdollisuutta kohtuullisesti lykätä tutkintavankeutta tai vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja korvata ne yhdyskuntaseuraamuksilla tai muilla toimenpiteillä.

11. Lapsen elämässä merkittävät tapahtumat, kuten syntymäpäivät, ensimmäinen koulupäivä tai sairaalaan joutuminen, olisi otettava huomioon harkittaessa poistumisluvan myöntämistä vangittuna oleville vanhemmille.

IV. Vankeusaikaiset olosuhteet

Vankilaan ottaminen

12. Lapsista huoltajana vastuussa oleville on ennen vankilaan tuloa tai sinne ottamisen yhteydessä annettava mahdollisuus tehdä lapsia koskevia järjestelyjä, joissa lasten etu otetaan huomioon.

13. Vankeinhoitoviranomaisen olisi vankilaan ottamisen yhteydessä kirjattava tiedot siitä, kuinka monta lasta vangilla on, kuinka vanhoja he ovat ja kuka on nyt lasten ensisijainen huoltaja ja pyrittävä pitämään nämä tiedot ajan tasalla.

14. Vankilaan ottamisen ja siirtojen yhteydessä vankeinhoitoviranomaisen on autettava vankeja, jotka sitä haluavat, ilmoittamaan lapsilleen (ja näiden huoltajille) vankilaan joutumisestaan ja olinpaikastaan tai huolehdittava siitä, että nämä tiedot muulla tavoin toimitetaan lapsille.

15. Vankilan on tarjottava mahdollisimman paljon tukea ja tietoa yhteydenpidon ja tapaamisten muodoista ja menettelyistä ja niitä koskevista laitospolisista säännöistä lapsiystävällisellä tavalla ja eri kielillä ja muodoissa aina tarpeen mukaan.

Laitossijoitus, yhteydenpito ja tapaamiset

16. Silloin kun se on soveliaista ja lapsen edun mukaista, on vangittuna olevan vanhemman sijoittamisessa laitokseen otettava oikeudenkäyttöön, turvallisuuteen ja valvontaan liittyvien näkökohtien lisäksi huomioon, että sijoituspaikan valinnalla helpotetaan lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa ja suhteiden säilymistä ja tapaamisia ilman, että niistä aiheutuu kohtuutonta taloudellista taakkaa tai pitkiä matkoja.

17. Lasten tulisi yleensä saada käydä tapaamassa vangittuna olevaa vanhempaansa viikon kuluessa vanhemman vangitseminen ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin. Lapsitapaamiset olisi sallittava periaatteessa kerran viikossa siten, että hyvin nuorille lapsille niitä järjestettäisiin mahdollisuuksien mukaan useammin lyhyempikestoisina.

18. Tapaamiset on järjestettävä siten, etteivät ne haittaa lapsen muuta elämää, kuten koulunkäyntiä. Jos viikoittaiset tapaamiset eivät ole mahdollisia, olisi lapsen ja vanhemman välisen kanssakäymisen edistämiseksi järjestettävä harvemmin suhteessa pidempikestoisia vierailuja.

19. Mikäli lapsen nykyinen huoltaja ei pääse lapsen mukaan tapaamiseen, olisi tähän etsittävä vaihtoehtoisia ratkaisuja, kuten että lapsen mukana olisi joku ammattihenkilö tai alalla toimivan järjestön edustaja tai muu sovelias henkilö.

20. Vankiloiden odotushuoneisiin ja tapaamistiloihin on järjestettävä nimenomaan lapsille tarkoitettu tila, jossa lapset voivat tuntea itsensä turvallisiksi, tervetulleiksi ja huomioon otetuiksi ja jossa on muun muassa pullonlämmitin, hoitopöytä, leluja, kirjoja, piirustustarvikkeita ja pelejä. Vankilatapaamisissa on luotava ympäristö, joka houkuttelee leikkimään ja olemaan kanssakäymisissä vangittuna olevan vanhemman kanssa. Lisäksi olisi harkittava mahdollisuutta järjestää tapaamisia vankilan läheisyydessä, jotta lapsen ja vanhemman välisiä suhteita voidaan edistää, ylläpitää ja kehittää mahdollisimman tavanomaisessa ympäristössä.

21. Vierailujen yhteydessä olisi huolehdittava siitä, että lapsen oma arvo ja oikeus yksityisyyteen otetaan huomioon ja esimerkiksi helpotetaan erityistarpeita omaavien lasten tapaamisia ja huolehditaan esteettömyydestä.

22. Kun lapsen vanhempi on kaukana kotoa olevassa vankilassa, tapaamiset on järjestettävä joustavasti ja esimerkiksi sallia vangin käyttää kerralla useampi tapaamisaika.

23. Mahdolliset lasten turvatarkastukset on suoritettava lapsiystävällisellä tavalla, jossa kunnioitetaan lasten ihmisarvoa ja oikeutta yksityisyyteen samoin kuin heidän oikeuttaan fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Kaikki lapsen kehoon kohdistuvat tarkastukset, kuten henkilönkatsastukset, ovat kiellettyjä.

24. Vankien tarkastaminen ennen tapaamisia on suoritettava tavalla, joka kunnioittaa heidän ihmisarvoaan, jotta he kykenisivät tapaamisen aikana olemaan myönteisessä vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Lasten on mahdollisuuksien mukaan annettava poistua tapaamistilasta ennen vangittuna olevaa vanhempaa, koska tilanne voi olla joillekin lapsille traumaattinen. Jos vankeinhoitoviranomainen antaa vangeille vaatteet, vaatetus ei saa loukata vankien arvokkuutta etenkin lapsitapaamisten aikana.

25. Tieto- ja viestintätekniikan, kuten videoyhteyksien, matkapuhelin- ja muiden puhelinjärjestelmien, internetin, internetkameran ja chat-toimintojen, käyttöä on helpotettava kansallisen lainsäädännön ja käytännön asettamissa rajoissa henkilökohtaisten tapaamisten välisenä aikana, eikä niiden käytöstä tulisi aiheutua liiallisia kustannuksia. Vangittuna oleville vanhemmille on myönnettävä avustusta kustannuksiin, joita aiheutuu yhteydenpidosta lapsiin, jos heidän omat varansa eivät siihen riitä. Näitä viestintävälineitä ei tulisi koskaan pitää vaihtoehtona, joka korvaisi lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa välisen kasvokkain tapahtuvan yhteydenpidon.

26. Sääntöjä, jotka koskevat puhelujen soittamista ja vastaanottamista ja muita tapoja olla yhteydessä lapsiin, on sovellettava joustavasti siten, että yhteydenpitoa vangittuna olevien vanhempien ja heidän lastensa välillä voi olla mahdollisimman paljon. Olosuhteiden niin salliessa lapsilla tulisi olla mahdollisuus soittaa vangittuina oleville vanhemmilleen.

27. Vangittuna olevia vanhempia, jotka niin haluavat, olisi autettava erilaisilla järjestelyillä osallistumaan käytännössä lastensa vanhempana toimimiseen, kuten olemaan yhteydessä lasten kouluun, terveydenhuoltoon ja sosiaaliviranomaisiin ja päättämään näihin liittyvistä asioista, ellei se ole lapsen edun vastaista.

28. Lasten ja vanhempien yhdessäoloon tulisi kuulua pidennettyjä tapaamisia juhlapäivinä, kuten äitienpäivänä, isänpäivänä ja vuoden lopun juhlapäivinä, ja säännönmukaisten tapaamisten lisäksi myös muita tapaamisia, joilla edistetään lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tällaisissa tilanteissa olisi harkittava sitä, että vankilahenkilöstö ja muu tapaamistiloissa työskentelevä henkilökunta olisi pukeutunut vapaammin ja vähemmän virallisesti, millä pyrittäisiin normalisoimaan ilmapiiriä.

29. Jos olosuhteet sallivat ja se on lapsen edun mukaista, lapselle on järjestettävä mahdollisuus sopivan aikuisen seurassa käydä niissä tiloissa, joissa hänen vangittuna oleva vanhempansa viettää aikaansa, muun muassa tämän sellissä, tai saada niistä muuten tietoa, kuten nähdä niistä kuvia.

30. Lasten kehityksestä huolehtimiseksi vangittuna olevia vanhempia on erityistoimin kannustettava ja annettava heille mahdollisuus säännölliseen ja mielekkääseen yhteydenpitoon lastensa kanssa. Vangin ja hänen lapsensa väliselle yhteydenpidolle on asetettava rajoituksia vain poikkeustapauksissa ja mahdollisimman lyhyeksi aikaa, jotta voidaan lieventää rajoitusten mahdollisia kielteisiä vaikutuksia lapseen ja suojata lapsen oikeutta jatkuvaan tunnesiteeseen vangittuna olevaan vanhempansa.

31. Lapsen oikeutta suoraan yhteydenpitoon on kunnioitettava, myös silloin, kun vangittuna olevaan vanhempaan sovelletaan kurinpidollisia seuraamuksia tai toimenpiteitä. Tapauksissa, joissa turvallisuusvaatimukset ovat niin äärimmäisiä, että ne edellyttävät koskettamisen kieltämistä tapaamisten aikana, on muilla toimilla tuettava lapsen ja vanhemman välistä suhdetta.

Poistumisluvat

32. Jotta lapsia voitaisiin suojella usein karulta vankilaympäristöltä ja valmistella heitä vanhemman paluuseen ja jotta vanhempi voisi olla läsnä lapsen elämän merkittävässä tapahtumisessa, vangittuna oleville vanhemmille olisi myönnettävä poistumislupa kotona käymiseen ja niiden saamista helpotettava mahdollisuuksien mukaan. Tämä on erityisen tärkeää vapautumista edeltävänä aikana, jotta heille annetaan paremmat mahdollisuudet palata täysipainoisesti vanhemman rooliinsa ja kantaa siihen liittyvän vastuun.

Järjestyksenpito, turvallisuus ja valvonta

33. Lasten suojelemiseksi ja heidän hyvinvoinnistaan huolehtimiseksi on pyrittävä kaikin tavoin lisäämään toisten huomioon ottamista ja suvaitsevaisuutta ja ehkäisemään mahdollisesti haitallista käyttäytymistä vankien, heidän lastensa ja perheidensä, vankilahenkilöstön tai muiden vankilassa työskentelevien tai vierailevien henkilöiden välillä. Järjestyksenpito, turvallisuus ja valvonta ja erityisesti dynaamisen turvallisuuden menetelmät tukevat pyrkimyksiä ylläpitää vankilassa ystävällistä ja myönteistä ilmapiiriä.

Pienet lapset vankilassa

34. Jotta turvataan lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon, vankina oleville äideille on annettava ennen synnytystä ja sen jälkeen asianmukaista hoitoa, tukea ja tietoa. Raskaana olevien naisten on annettava synnyttää vankilan ulkopuolisessa sairaalassa. Naisia ei saa koskaan sitoa synnytyksen alkaessa, sen aikana tai välittömästi sen jälkeen. Raskauden aikaisen ja synnytyksen jälkeisen hoidon järjestelyjen ja tilojen on oltava sellaisia, että kulttuurinen monimuotoisuus otetaan niissä mahdollisuuksien mukaan huomioon.

35. Vangittuna olevalle äidille syntyneestä lapsesta on tehtävä ilmoitus viranomaisille ja lapselle on hankittava syntymätodistus viipymättä, maksutta ja sovellettavien kansallisten ja kansainvälisten vaatimusten mukaisesti. Syntymätodistuksessa ei saa olla mainintaa, että lapsi on syntynyt vankilassa.

36. Pienet lapset voivat olla vankilassa vanhempansa kanssa vain silloin, kun se on lapsen edun mukaista ja kansallinen lainsäädäntö sen sallii. Päätökset pienten lasten asumisesta vanhempansa kanssa vankilassa on tehtävä tapauskohtaisesti. Pieniä lapsia, jotka ovat vankilassa vanhempansa kanssa, ei saa kohdella vankeina ja heillä on mahdollisuuksien mukaan oltava samat oikeudet ja vapaudet kuin muillakin lapsilla.

37. Vanhempansa kanssa vankilassa olevien pienten lasten hoitojärjestelyjen ja esimerkiksi asumis- ja nukkumistilojen on oltava lapsiystävällisiä ja

- turvattava ensisijaisesti pienten lasten etu ja turvallisuus sekä heidän oikeutensa, kuten kehittymiseen, leikkimiseen, syrjimättömyyteen ja kuulluksi tulemiseen liittyvät oikeudet,
- suojattava lapsen hyvinvointia ja edistettävä heidän tervettä kehitystään, johon kuuluu muun muassa terveydenhuoltopalvelujen keskeytyksetön saatavuus ja sopivien asiantuntijoiden käyttäminen seuraamaan lasten kehittymistä yhteistyössä julkisen terveydenhuollon kanssa,
- annettava lapsille mahdollisuus päästä vapaasti vankilan ulkoalueille ja ulkomaailman kanssa sopivan saattajan kanssa sekä käydä päiväkodissa,
- edistettävä lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä siten, että lapsen ja vanhemman välisen suhteen sallitaan kehittyä mahdollisimman normaalisti, jolloin vangittuna oleva vanhempi voi olla vanhempana vastuussa lapsestaan, ja vangittuna olevalle vanhemmalle annetaan mahdollisimman paljon tilaisuuksia viettää aikaa lapsensa kanssa,
- tuettava pienten lasten kanssa eläviä vangittuna olevia vanhempia ja edistettävä vanhemmuuteen liittyvien taitojen kehittymistä tarjoamalla vanhemmille mahdollisuuksia huolehtia lapsistaan, valmistaa heille ruokaa, tehdä aamutoimet ennen päiväkotiin lähtöä ja viettää aikaa lasten kanssa sekä sisällä vankilassa että vankilan ulkoalueilla,
- niissä on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että pienille lapsille on tarjolla samantasoisia palveluja ja tukea kuin muualla yhteiskunnassa ja että näiden lasten kasvuympäristö on mahdollisimman lähellä vankilan ulkopuolella olevien lasten kasvuympäristöä,
- mahdollistettava yhteydenpito vankila-alueen ulkopuolella asuvaan vanhempaan, sisaruksiin ja muihin perheenjäseniin, ellei se ole lapsen edun vastaista.

38. Päätöksen pienen lapsen erottamisesta vangittuna olevasta vanhemmastaan on perustuttava yksilölliseen arviointiin ja lapsen etuun ja siihen on sovellettava kansallista lainsäädäntöä.

39. Pienen lapsen siirtäminen elämään vankilan ulkopuolella on toteutettava hienovaraisesti ja vain silloin, kun lapselle on löydetty sopivat vaihtoehtoiset hoitojärjestelyt. Ulkomaalaisen vangin ollessa kyseessä asiasta on tarvittaessa lisäksi neuvoteltava asianomaisen maan konsuliviranomaisten kanssa.

40. Sen jälkeen kun pieni lapsi on erotettu vankilassa olevasta vanhemmastaan ja sijoitettu perheeseen tai sukulaisten luo tai muuhun sijaishoittoon, lapselle on annettava runsaasti mahdollisuuksia ja asianmukaiset tilat tavata vangittuna olevaa vanhempaansa, ellei se ole lapsen edun vastaista.

Rangaistusajan suunnitelma ja vapautumisen valmistelu

41. Positiivisen vanhemmuuden edistämiseksi rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon toimintaohjelmat ja muut toimet, jotka tukevat ja kehittävät myönteistä suhdetta lapsen ja vanhemman välillä. Erityisiä tuki- ja oppimistavoitteita ovat vanhemman roolin ylläpitäminen ja mahdollinen harjoittaminen vankeusrangaistuksen aikana, vankeusrangaistuksesta lapsille aiheutuvien vaikutusten minimointi, rakentavien suhteiden kehittäminen ja vahvistaminen lasten ja vanhempien välillä sekä vankien ja heidän lastensa valmentaminen vapautumisen jälkeiseen perhe-elämään.

42. Lapsen ja vanhemman välisten suhteiden tukemiseksi vankeinhoitoviranomaisen on hyödynnettävä mahdollisimman pitkälti sellaisia vaihtoehtoja, kuten poistumislupa, avovankila, vapautumisyksiköt, sähköinen valvonta ja yhteisöpohjaiset ohjelmat ja palvelut, joilla helpotetaan siirtymistä vankilasta vapauteen, vähennetään leimautumista, palautetaan yhteyksiä perheeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja minimoidaan vanhempien vankeuden vaikutuksia lapsiin.

43. Näistä samoista syistä on varhaista vapautumista koskevilla päätöksillä otettava huomioon vangin huoltajuusvelvollisuudet samoin kuin yksilölliset perhe-elämään sopeutumiseen liittyvät tarpeet.

Tuki

44. Vankilan, yhdyskuntaseuraamusviranomaisten tai muiden vankien auttamiseen erikoistuneiden tahojen on tarvittaessa tuettava ja edistettävä lapsen tervettä kehitystä ja autettava entisiä vankeja palaamaan lastensa ja perheidensä pariin. Vankeinhoitoviranomaisten on yhteistyössä yhdyskuntaseuraamusviranomaisten ja/tai sosiaalitoimen, paikallisten yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen kanssa suunniteltava ja toteutettava toimintaohjelmia ennen vapautumista ja sen jälkeen vangin sopeuttamiseksi uudelleen yhteiskuntaan. Ohjelmissa on otettava huomioon vanhemman roolin uudelleen aloittavien vankien erityistarpeet.

Toimintalinjojen kehittäminen

45. Lasten oikeudet ja tarpeet on otettava huomioon vankeinhoitoviranomaisen suunnittelemisissa tai sitä koskevilla uusilla toimintalinjoissa ja toimissa, joilla saattaa olla vaikutuksia lasten ja vanhempien välisiin yhteyksiin ja suhteisiin.

V. Lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa parissa tai heidän hyväkseen työskentelevä henkilöstö

46. Lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa kanssa tekemisissä olevan henkilöstön on kunnioitettava lasten ja vangittuna olevien vanhempien oikeuksia ja ihmisarvoa. Vankeinhoitoviranomaisten olisi valittava, nimitettävä ja resursoitava lapsi- ja/tai perhevastaavia, joiden toimenkuvaan tulisi kuulua lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa tukeminen, tapaamisten järjestäminen lapsiystävällisissä tiloissa, ohjauksen ja tiedon tarjoaminen erityisesti niille lapsille, jotka ovat vastikään joutuneet kohtaamaan vankilaympäristön, ja yhteistyö alan virastojen, ammattilaisten ja järjestöjen kanssa lapsiin ja heidän vangittuna oleviin vanhempiinsa liittyvissä asioissa.

47. Henkilökunnan, joka on tekemisissä lasten ja heidän vangittuna olevien vanhempiensa kanssa, on saatava koulutusta muun muassa siinä, miten otetaan huomioon lasten tarpeet ja oikeudet, miten vankeus ja vankilaympäristö vaikuttaa lapsiin ja vanhemmuuteen, miten tuetaan vangittuna olevia vanhempia ja heidän lapsiaan ja ymmärretään paremmin heidän kohtaamiaan erityisongelmia ja miten tapaamisista tehdään lapsiystävällisiä ja tarkastukset toteutetaan lapsiystävällisellä tavalla.

48. Jotta lapsille ja heidän vangittuna oleville vanhemmilleen annettava tuki, turva ja hoito olisi vaikuttavaa ja laadukasta, henkilöstön koulutusohjelmien on perustuttava näyttöön ja vastattava voimassa olevaa kansallista lainsäädäntöä ja käytäntöjä sekä kansainvälistä ja alueellista ihmisoikeuslainsäädäntöä ja lapsia koskevia normeja, ja niitä on uudistettava säännöllisesti.

Monialainen ja viranomaisrajat ylittävä tarkastelutapa

49. Kansallisten viranomaisten olisi otettava käyttöön moniammatillinen ja monialainen lähestymistapa, jolla edistetään, tuetaan ja suojataan tehokkaasti vangittuna olevien vanhempien lasten oikeuksia ja etuja. Tähän kuuluu yhteistyö yhdyskuntaseuraamusviranomaisten, paikallisyhteisöjen, koulujen, terveydenhuollon, lastensuojelun, poliisin, lapsiasiamiehen tai muiden lasten oikeuksien suojaamisesta vastaavien virkamiesten ja muiden asiaankuuluvien tahojen, kuten lapsille ja heidän perheilleen tukea tarjoavien kansalaisjärjestöjen kanssa.

VI. Valvonta

50. Toimivaltaisten ministeriöiden ja lapsiasiamiesten tai muiden kansallisten ihmisoikeuselinten, jotka ovat vastuussa lasten oikeuksien suojaamisesta, on valvottava niiden lasten oikeuksien ja etujen tunnustamista ja toteutumista, joiden vanhemmat ovat vangittuna tai jotka asuvat vanhempansa kanssa vankilassa, raportoitava siitä säännöllisesti ja tarvittaessa ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin.

VII. Lapsiystävällisten käytäntöjen ja toimintatapojen tutkimus ja evaluointi

51. Monitieteisiä ja viranomaisrajat ylittäviä asiantuntijaryhmiä, joihin kuuluisi vangittuna olevien vanhempien lapsia, tulisi perustaa, jotta voitaisiin arvioida, millaisina lapset kokevat vanhemman vankeuden sekä yhteydenpidon ja suhteet vangittuna olevaan vanhempaansa, ja ehdottaa parannuksia vallitseviin toimintatapoihin ja käytäntöihin.

52. Tilastotietoa vankeinhoidon ja lastensuojelun lähteistä tulisi järjestelmällisesti kerätä ja julkaista samoin kuin yleistietoa lapsista, joiden vanhemmat ovat vangittuna, ja listaa hyvistä käytännöistä.

53. Vangittuna olevien vanhempien lapsia koskevalle tutkimustyölle on tarjottava rahoitusta, jotta voidaan edistää toimintatapojen kehittämistä ja alan parhaita käytäntöjä.

54. Lapsiystävällisten käytäntöjen ja toimintatapojen kuten myös vangittuna olevien vanhempien lapsia koskevien kansainvälisten vaatimusten noudattamista on tarkasteltava ja arvioitava säännöllisesti. Tarkastelussa voi olla mukana asianomaiset ministeriöt, vankeinhoitoviranomainen, sosiaalitoimi, lapsiasiamiehet ja muut lasten oikeuksia hoitavat ihmisoikeustahot sekä muita asiaankuuluvia tahoja, kuten kansalaisjärjestöjä.

VIII. Toiminta suhteessa tiedotusvälineisiin ja yleiseen mielipiteeseen

55. Tiedotusvälineille annettavat tiedot eivät saisi loukata lasten ja heidän perheidensä oikeutta yksityisyyteen ja suojeluun eivätkä myöskään tietosuojaa koskevia sääntöjä. Tiedotusvälineiden raportoinnin olisi oltava lapsiystävällistä.

56. Tiedotusvälineille, ammattilaisille ja kansalaisille olisi annettava luotettavaa ja ajantasaista tietoa ja kerrottava esimerkkejä hyvistä käytännöistä. Näin lisätään tietoisuutta vanhempien vankeudesta kärsimään joutuvien lasten määrästä ja vanhemman vankilassaolon vaikutuksista sekä vältetään vankilassa olevien vanhempien lapsiin kohdistuvia kielteisiä stereotyyppioita ja leimautumista.